

Editörler

Prof.Dr. Nazmi Avcı / Doç.Dr. Erdal Aksoy

Türk Sosyologları

Yazarlar

Prof.Dr. Abdürreşit Celil Karluk
Prof.Dr. Nevin Güngör Ergan
Doç.Dr. Alper Alp
Doç.Dr. Erdal Aksoy
Doç.Dr. Serdar Sağlam
Doç.Dr. Türkan Erdoğan
Yrd.Doç.Dr. A. Yılmaz Soyzer
Yrd.Doç.Dr. Ahmet Özalp
Yrd.Doç.Dr. Arif Aytekin
Yrd.Doç.Dr. E.Sinan Malkoç
Yrd.Doç.Dr. Fatih Kahraman
Dr. Abdurrahman Özkan
Prof.Dr. Hayati Beşirli
Doç.Dr. Cengiz Yanıklar
Doç.Dr. Cevdet Yılmaz
Doç.Dr. Gürcan Şevket Avcıoğlu
Yrd.Doç.Dr. Adem Güler
Yrd.Doç.Dr. Alper Mumyakmaz
Yrd.Doç.Dr. Burak Keşgin
Yrd.Doç.Dr. Fahri Atasoy
Yrd.Doç.Dr. Hurigül Eken
Yrd.Doç.Dr. Metin Kılıç
Dr. Oğuzhan Bilgin
Dr. Öznur Yaşar
Erkan Dikici

Editörler
Prof.Dr.Nazmi Avcı / Doç Dr. Erdal Aksoy
Türk Sosyologları

ISBN: 978-605-9498-10-4

Kitapta yer alan bölümlerin sorumluluğu yazarlarına aittir

1.Baskı 2017

Bu kitabın basım,yayın ve satış hakları Lisans Yayıncılığa aittir.Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik,elektronik veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz basılamaz ve dağıtılamaz.

Ofis Yayın Matbaa Kağıt San.Ltd.Şti.

Lisans Yayıncılık
Tahtakale Mah. Hicret Sokak No:8/A
Avcılar-İSTANBUL
e-posta : lisans@lisansyayincilik.com.tr
www.lisansyayincilik.com.tr

ÖNSÖZ

Türkiye, yaklaşık iki asırdır sosyolojik düşüncenin gerçekliğine inanmış ve bu çizgisinden ödün vermeden yoluna devam etmiştir. İlk örnekleriyle bugünü karşılaştırdığımızda, ciddi bir gelişim ve ilerleme sağlandığı açıkça görülmektedir.

Sosyoloji bir dünya bilimidir. Dolayısıyla ülkemizin pek çok bilim alanında olduğu gibi bu bilimsel düşünüş alanında da önemli bir konumu vardır. Elbette bu başarılı ve gurur verici bir dönemi yaşamamıza sebep olan asıl öncülerimizin, öncü sosyologlarımızın varlığını unutamayız. Onların Türk sosyolojisine kazandırdıkları her kelime, her düşünce, her yöntem ve her eser, bir sonraki süreçte bizim ufuk çizgimizin oluşumunda belirleyici bir kaynak olmuştur.

Elinizdeki eser, Türk sosyolojisinin var olmaya başladığı dönemlerden bugüne gelişiminde önemli paya sahip Türk sosyologlarından örnekler sunmaktadır. İçerikte sosyologlarımızın biyografik bilgilerini, onların düşüncelerinin şekillenmesinde etkin olanların yerini, ortaya koydukları mümtaz eserleri ve özgünlüklerini okuyacaksınız. İncancımız odur ki, bu kitap sizin düşün dünyanıza dokunacak ve siz de bu öncülerden kendinizde örnekler bulacaksınız. Bu eserin oluşturulmasında titizlikle çalışan bölüm yazarları başta olmak üzere kitabın hazırlanmasının her aşamasını düzenleyen ve takip eden Lisans Yayıncılık çalışanlarına teşekkür ederiz.

İstanbul, 2017

Editörler
Prof.Dr. Nazmi Avcı
Doç Dr. Erdal Aksoy

İÇİNDEKİLER

Önsöz	III
Bölüm 1 AHMET CEVDET PAŞA	15
1.1. Hayatı	16
1.2. Yaşadığı Dönem ve Eserleri	17
1.3. Tarihi Olaylara Bakışı ve Toplumsal Konulara Yönelik Tespitleri	19
Yararlanılan Kaynaklar	23
Bölüm 2 BEDİ NURİ BEY	25
2.1. Hayatı	26
2.2. Sosyolojik Faaliyetleri	29
2.2.1. Ulûm-ı İktisâdiye ve İçtimâiye Mecmuası ve Önemi	29
2.2.2. Sosyoloji ve Toplum Anlayışı	30
2.2.3. Kamuoyu Anlayışı	30
2.2.4. İlerleme Anlayışı	31
2.2.5. Bir Sosyal Sistem Olarak Bireycilik ve Anarşizm	31
2.3. Bir Alan Araştırması: Arnavutluk	32
2.3.1. Arnavutluk'un Sosyal Yapısı	32
2.3.1.1. Arnavutluk'ta "Kan Gütme" Âdeti	33
Yararlanılan Kaynaklar	35
Bölüm 3 ZİYA GÖKALP	37
3.1. Hayatı	38
3.2. Millet, Türklük ve Türkçülük	42
3.3. Ziya Gökalp'in Düşüncesinde Bilim ve Sosyoloji	48
Yararlanılan Kaynaklar	54

Bölüm 4
PRENS SABAHADDİN

57

4.1. Hayatı ve Siyasi Mücadeleleri	58
4.2. Eserleri	61
4.3. Prens Sabahaddin Sosyolojisinin Kaynağı	64
4.3.1. Le Play'in Metodolojik Yaklaşımı	64
4.4. Prens Sabahaddin'in Gerçek İlham Kaynağı ve Önderi	66
4.5. Sosyolojik Yaklaşımları ve Çeşitli Konulardaki Görüşleri	67
4.5.1. Le Play ve Edmond Demolins	67
4.5.2. Prens Sabahaddin ve Sosyoloji-İlmi İçtima	67
4.5.3. İlmi İçtima ile Diğer Toplumsal Bilimler	68
4.6. Batılılaşmak	70
4.7. Merkezîyet ve Ademi Merkezîyet	71
4.7.1. Müslüman ve Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Konumu	71
4.7.2. Şahsi Girişim Hakkındaki Düşünceleri	73
4.8. Eğitim Sistemi	74
4.8.1. Avrupa'ya Öğrenci Göndermek ve Tarım Eğitimi	74
4.8.2. İlk Eğitim	75
4.9. Türkiye'de Mülkiyet Tarzı	76
4.10. Türk Sosyolojisindeki Etkileri	76
Yararlanılan Kaynaklar	79

Bölüm 5
MEHMET İZZET

83

5.1. Hayatı	84
5.2. Sosyolojik Düşünceleri	85
5.1.2. Millet ve Milliyet	85
5.2.1.1. Milletlerin Maddî Yönlerine Yönelik Eleştirileri	86
5.2.1.2. Milletlerin Manevî Yönlerine Yönelik Eleştirileri	87
5.2.2. Millet, Milliyet, Milliyetçilik ve Evrensel Değerler	90
5.2.3. Büyük Adamlar	92
5.3. Mehmet İzzet'te Sosyolojik Muhayyile	93
Yararlanılan Kaynaklar	96

Bölüm 6
İSMAYIL HAKKI BALTACIOĞLU **97**

6.1. Hayatı ve Eserleri	98
6.2. Sosyoloji Anlayışı	102
6.3. Kişilik ve Ahlâk Anlayışı	106
Yararlanılan Kaynaklar	108

Bölüm 7
YUSUF AKÇURA **109**

7.1. Hayatı	110
7.2. Fikirleri	113
7.3. Sosyoloji ve Tarih İlişkisi	118
7.4. Millet ve Milliyetçilik	120
Yararlanılan Kaynaklar	122

Bölüm 8
MEHMET ALİ ŞEVKİ (SEVÜNDÜK) **123**

8.1. Hayatı ve Eserleri	125
8.2. Le Play ve Prens Sabahattin'in Etkileri	128
8.3. Sosyolojik Görüşleri	130
8.3.1. Sosyal Bilim Anlayışı	130
8.3.2. Sosyoloji ve Metod Anlayışı	133
8.3.3. Eğitim İle İlgili Düşünceleri	135
8.3.4. Aile Üzerine Görüşleri	137
Yararlanılan Kaynaklar	139

Bölüm 9
HİLMİ ZİYA ÜLKEN **141**

9.1. Hayatı	142
9.2. Bilim Anlayışı	143
9.3. Sosyolojik Yöntemi	145
9.4. Sosyolojiye İlişkin Görüşleri	147
9.5. Sosyolojide Temel Adımlar	152
9.6. Dünyada ve Türkiye'de Sosyolojinin Gelişimi	153
9.7. Eserleri	157

9.7.1. Basılmış Eserleri	157
9.7.2. Basılmış Makale ve Tebliğlerden Örnekler	161
Yararlanılan Kaynaklar	163

Bölüm 10 **ZİYAEDDİN FAHRİ FINDIKOĞLU**

165

10.1. Hayatı	167
10.2. Sosyolojinin Konusu	168
10.3. Sosyolojinin Metodu	170
10.3.1. Determinizm ve Hürriyetçilik	170
10.3.2. Tarihî Metot	170
10.3.3. Bütüncü Görüş	171
10.4. Türkiye’de Kültürel Hayat ve Aydınlar	171
10.4.1. Türkiye’de Kültürel Hayatın Durumu ve Geliştirilmesi	172
10.4.2. Millî Kültür Üretme ve Aydınlar	175
10.5. Türkiye’de Eğitim ve Öğretim Hayatı	177
10.5.1. Eğitimde Tutarlılık	177
10.5.2. Liselerde Dil ve Programlar	178
10.5.3. Üniversiteler	178
10.5.3.1. Üniversite Özerkliği	178
10.5.3.2. Üniversitelerin Birbirleriyle, Toplum ve Çevre ile İlişkileri	179
10.5.3.3. Yükseköğretimde Verimlilik ve Nitelik Konusu	179
10.5.4. Yurt Dışına Öğrenci Gönderilmesi Meselesi	180
10.6. Türkiye’de Dil Kullanımı	180
10.6.1. 1928-1930 Dönemi: Harf İnkılabı ve Dil Düzelmesinin Yolları	181
10.6.2. 1930 Sonrası Dönem: 1908-1928 Döneminde Ortaya Çıkan Akımlar Hakkındaki Görüşleri	183
Yararlanılan Kaynaklar	185

Bölüm 11 **MÜMTAZ TURHAN**

187

11.1. Mümtaz Turhan’ın Temel Fikirleri	188
11.1.1. Garphlaşma	190

11.1.2. Kültür Değişmeleri	192
11.1.3. Atatürk İlkeleri, Milliyetçilik ve Garplılaşma	195
11.1.4. Bilim, Bilim Zihniyeti ve Eğitim	196
11.1.5. Köyde Kültür Değişmeleri ve Kalkınma Sorunu	200
Yararlanılan Kaynaklar	203

Bölüm 12 **NURETTİN ŞAZI KÖSEMİHAL**

205

12.1.Sosyoloji Anlayışı	207
12.2.Yöntem Anlayışı	207
12.3.Türk Sosyolojisine İlişkin Görüşleri	210
12.4.Kösemihal ve Sosyometri	211
Yararlanılan Kaynaklar	219

Bölüm 13 **NİYAZİ BERKES**

221

13.1. Eğitim Serüveni ve Sosyoloji Anlayışı	222
13.2. Kavramlar Üzerinden Türk Toplumunu Anlamak	225
13.2.1. Laiklik, Sekülerizm ve Çağdaşlaşma	225
13.2.2. Osmanlı Toplumunu	231
Yararlanılan Kaynaklar	235

Bölüm 14 **BEHİCE BORAN**

237

14.1. Hayatı	238
14.2. Bilim, Sosyoloji ve Metodoloji Anlayışı	242
14.3. Toplum ve Toplumsal Yapı Anlayışı	247
14.4. Toplumsal Evrim ve Değişme Anlayışı	252
14.5. Şehirleşme, Modernleşme ve Kalkınma Anlayışı	254
14.5.1. Köy-Şehir Ayrımı ve Şehirleşme Anlayışı	254
14.5.2. Kalkınma ve Modernleşme Anlayışı	257
Yararlanılan Kaynaklar	261

Bölüm 15
MÜBECCEL BELİK KIRAY **265**

15.1. Hayatı ve Eserleri	266
15.2. Toplumsal Yapı ve Toplumsal Değişme	268
15.3. Kent ve Kentleşme	273
15.4. Aile	275
15.5. Toplumsal Tabakalaşma	277
Yararlanılan Kaynaklar	280

Bölüm 16
EROL GÜNGÖR **281**

16.1. Erol Güngör'ün Sosyoloji Anlayışı ve Metodolojisi	284
16.2. Kavramlar Üzerinden Türk Toplumunu Anlamak	286
16.2.1. Kültür Değişmeleri, Medeniyet ve Türkiye'de Batıcılığın Analizi	286 289
16.2.2. Türkiye'de Aydın – Halk Ayrımı	291
16.2.3. Erol Güngör ve Milliyetçilik	
16.2.4. Türk Toplumunun İslamiyet'le İlişkisi Üzerine Tezleri	294 296
16.2.5. Erol Güngör'ün Günümüze Mirası	298
Yararlanılan Kaynaklar	

Bölüm 17
AMİRAN KURTKAN BİLGİSEVEN **299**

17.1. Hayatı ve Fikir Yapısı	300
17.2. Sosyolojisi ve Sosyolojiye Dini Yaklaşımlar	302
17.2.1. Din Kavramı	302
17.2.2. İnanç Kavramına Bakış	303
17.2.3. Tevhit ve Tasavvuf Düşüncesine Bakış	303
17.3. Sosyolojisinde Din ve Bütünleşme	305
17.3.1. Sosyal Bütünleşmesine Bakış	305
17.3.1.1. Anlam Etrafında Bütünleşme	306
17.3.1.2. İşlevsel Anlamda Bütünleşme	307
17.5. Kültür ve Laiklik	307
17.5.1. Kültür Kavramına Bakışı	307
17.5.2. Laiklik Anlayışı	309
Yararlanılan Kaynaklar	311

Bölüm 18
BAYKAN SEZER **313**

18.1. Hayatı	315
18.2. Tarihte Doğu-Batı Çatışması	316
18.3. Sosyolojinin Mahiyeti	319
18.4. Toplumsal Kimlik ve Din	323
18.5. Endüstrileşme ve Batıcılışma Problemi	326
18.6. Sezer'in Türkiye'de Sosyoloji Mirasına Katkısı	330
Yararlanılan Kaynaklar	332

Bölüm 19
ORHAN TÜRKDOĞAN **335**

19.1. Hayatı	336
19.2. Bilimsel Araştırma Metodolojisi	340
19.3. Türk Toplum Yapısına İlişkin Sosyolojik Analizler	347
19.4. Türkdoğan Sosyolojisinde Öne Çıkan Konu ve Kavramlar	353
19.4.1. Türk Toplum yapısı ve Merkez-Çevre Dikotomisi / Gerginliği	353
19.4.2. Türk Modernleşmesi	356
19.4.3. Millî Kimlik ve Millet Düşüncesi	358
Yararlanılan Kaynaklar	

Bölüm 20
KORKUT TUNA **365**

20.1. Hayatı ve Eserleri	367
20.2. Tuna'nın Türk Sosyal Bilimler Geleneğine Katkıları ve Sosyal Bilim Anlayışının Temel Özellikleri	368
20.2.1. Batılı Bilginin Eleştirisi	369
20.2.2. Bilginin Batılılaştırılması	371
20.2.3. Bilginin Yaygınlaşması/tırılması	372
20.2.3. Bilginin Kitleleşmesi	373
20.2.4. Kitle İletişiminin Katkısı	373
20.2.5. Batılı Bilginin Dayanakları: Egemenlik ve Bilgi	374
20.2.6. Batı Bilimselliğinin Eleştirisi	375
20.2.7. Batılı Bilginin Geçersizliği Üzerine	375

20.2.8. Bilgilerimizin Yeni Baştan Temellendirme İhtiyacı	376
20.3. Tuna'nın Türk Sosyolojisine Katkıları ve Sosyoloji Anlayışı	377
Yararlanılan Kaynaklar	381

Bölüm 21 **ÖNAL SAYIN**

383

21.1. Hayatı ve Eserleri	384
21.2. İnsan Faktörünün Sosyal Gelişmedeki Yeri ve Sosyolojinin Temelleri	384
21.3. Sosyolojide Yöntem ve Göstergibilim	386
21.4. Aile Sosyolojisi	388
21.5. Dünyada Yeni Eşitsizlik Anlayışları ve Küreselleşme	390
21.6. Türkiye'nin Sosyal Yapısı ve Sosyolojik Temelleri	393
Yararlanılan Kaynaklar	396

Bölüm 22 **MEHMET CİHAT ÖZÖNDER**

397

22.1. Hayatı ve Eserleri	398
22.2. Yöntem Konusundaki Görüşleri	400
22.3. Kültür Olgusuna Yaklaşımı	403
22.3.1. Kültürel İzafiyet	405
22.3.2. Kültürlerin Sınırları	407
22.4. Sosyal ve Kültürel Yapı Ayırımı	408
22.4.1. Sosyokültürel Yapı Araştırmalarının Önemi	410
22.5. Türk Sosyolojisinin Alanları	413
Yararlanılan Kaynaklar	415

Bölüm 23 **NİLÜFER GÖLE**

417

23.1. Erken Yaşam Öyküsü	419
23.2. Mühendisler ve İdeoloji: Modernleşme ve Türkiye'de Toplumsal Mühendislik Anlayışının Zihin Dünyası	420
23.3. Modern Mahrem: Türk Modernleşmesinde Kadın Olmanın Farklı Halleri ve Anlamları	424

23.4. Melez Desenler ve İslam'ın Yeni Kamusal Yüzleri: 1990'lar Türkiye'sinin Bir Panoraması	431
23.5. Güncel Çalışmaları: Avrupalı Müslümanlar ve İslam'la Değişen Kamusal Alan	433
Yararlanılan Kaynaklar	435

Bölüm 24 **ŞERİF MARDİN**

437

24.1. Şerif Mardin'in Hayatı	438
24.2. Şerif Mardin'in Metodolojik Yaklaşımı ve Bilim Anlayışı	439
24.2.1. Şerif Mardin'in Çalışmalarının Geri Planı	442
24.3. Şerif Mardin'in Din Sosyolojisi Çalışmaları ve Toplum	443
24.3.1. Heterodoks İslam, Resmi İslam ve Halk İslam'ı Üzerine Düşünceleri	445
24.3.2. Şerif Mardin'in Nakşibendilik Tasavvuru ve Bir Eleştiri	447
24.3.3. Cumhuriyet Döneminde Din, Toplum ve Siyaset	452
24.3.4. Şerif Mardin'in Din Sosyolojisi Çalışmalarında Kritik Bir Örnek	454
24.4. Kimliğin Oluşumunda İdeoloji ve Dinin Rolü	455
24.5. Toplumsal Yapıyı Anlamaya Yönelik Bir Model; Merkez ve Çevre İlişkisi	457
Yararlanılan Kaynaklar	463

